

жаючу глибину, прозорливість і гуманізм. Завершаючи свій текст, А.Ф.Кони констатує: «Такові, в самих общих чертах, задачи изучения судебной этики» [4, с. 60]. Другими словами, А.Ф.Кони лише стратегічно обосновує необхідність судової етики, не погружає в питання тактичні. В цьому і складається основний пафос тексту А.Ф.Кони – відволікти юристів від тактики – важливі не тільки судова техніка і судова практика, але і судова етика. Хоча визначення А.Ф.Кони, на наш погляд, залишають бажати кращого, весь текст пронизаний глибоким розумінням ролі моралі і чеснотливості в судовій діяльності.

Список использованной литературы:

1. Горский Г.Ф. Судовая етика / Г.Ф.Горский, Л.Д.Кокорев, Д.П.Котов. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1973. – 272 с.
2. Добренков В.И. Социальная антропология: Учебник / В.И. Добренков, А.И.Кравченко. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 688 с. – (Классический университетский учебник).
3. Закомлисов А.Ф. Судовая етика / А.Ф.Закомлисов. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – 258 с.
4. Кони А.Ф. Нравственные начала в уголовном процессе (общие черты судебной этики) / Анатолий Федорович Кони // Анатолий Федорович Кони / Избранные произведения: В 2-х томах. – Т.1. Статьи и заметки. Судовые речи. – Изд. 2-е; Сост., авт. предисл. А.Б.Амелин. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1958. – С. 27–62.

МАТЮШИНА ІННА ІВАНІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри філософії, кандидат філософських наук

ЗАПИТ НА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ: МОДНИЙ БРЕНД ЧИ СИМПТОМ?

В останні роки стала дуже популярною ідея про необхідність розвитку критичного мислення студентів, школярів, викладачів. З'явилися численні публікації (статті, методичні посібники), що присвячені питанням розвитку критичного мислення та методам розвитку. У 2016 році на навчальній он-лайн платформі Prometheus був анонсований курс «Критичне мислення». Також у 2016 році Міністерство освіти та науки України запропонувало пробні вступні випробування на навчання для здобуття ступеня магістра за спеціальністю «Право» серед яких є тест на навчальні загальні правничі компетентності, однією з частин якого є тест на критичне мислення. З 2017 року ці вступні ви-

пробування стали обов'язковими. Виникають питання: в чому полягає причина вибухового зростання інтересу до критичного мислення? Що таке «критичне мислення»? В якій площині чи в межах яких дисциплін можна розвивати критичне мислення? Чи можна перевірити якість критичного мислення? Ці питання, як і відповіді на них, тісно пов'язанні між собою.

По-перше, потрібно визначити, що саме представляє собою критичне мислення. Для цього звернемося до визначення зі сторінки Асоціації (фонду) критичного мислення: «Критичне мислення – це інтелектуально організований процес активної та вмілої концептуалізації, застосування, аналізу, узагальнення та/або оцінки інформації, зібраної або створеної за допомогою спостереження, досвіду, роздумів, міркувань або комунікації та використовуваної в якості орієнтира для формування власних суджень і дій» [1]. Саме на цій сторінці зазначено, що теорії критичного мислення розвиваються більше ніж 2,5 тисячі років. Навіть простий аналіз цього визначення дає можливість говорити, що а) критичне мислення відноситься до інтелектуальної діяльності; б) процеси аналізу, узагальнення, оцінки, міркування є елементами логічної теорії та гносеології; в) формування власних суджень, роздумів можливо в межах філософських теорій. Тобто розвивати критичне мислення як інтелектуальне вміння можливо на основі філософських та логічних теорій. Це зовсім не означає, що філософією та логікою критичне мислення обмежується, але вони є основою, розробленим фундаментом критичного мислення. Ми цілком погоджуємося з позицією О. Івуніної, що в мисленні людини критичні установки були завжди, а критичні аргументи в філософії присутні в концепціях філософів всіх епох [2, 170]. Критичне мислення майже завжди було необхідним елементом філософського мислення, а логічне мислення вважалося необхідною основою філософського мислення, принаймні у раціоналістичних концепціях.

Виходячи з цього, ми можемо відповісти на запитання «В якій площині чи в межах яких дисциплін можна розвивати критичне мислення?». Звісно, основою є логічні та філософські теорії. Але проблемним місцем вивчення цих дисциплін є вміння застосувати знання на практиці, в реальних міркуваннях, роздумах, оцінках. Потрібно зазначити, що практичні вміння не напрацьовуються за декілька годин, це стосується будь-яких вмінь, в межах будь-якої професії, це означає, що скорочення аудиторних годин на вивчення будь-якої дисципліни веде за собою різке падіння професійних, спеціальних знань серед студентів. І тому відповідь на наше перше запитання «в чому полягає причина вибухового зростання інтересу до критичного мислення?» теж становиться прозорою. Аудиторні години навчання скорочуються (це стосується всіх дисциплін), вміння не напрацьовуються, крім того, бракує не тільки вмінь, але й елементарних знань, основ філософії, логіки, професійних знань. Щоб робити висновки потрібно знати не тільки

правила логіки та принципи правильного міркування, потрібно мати засновки, тобто вихідні знання, принципи, на які можна та необхідно спиратися. Зростання інтересу до дисципліни під назвою «Критичне мислення», на наш погляд, пов'язано з потребою у знаннях філософсько-методологічного підґрунтя мислення, логічних основ мислення, основ наукового мислення тощо.

Відповідь на останнє питання – «Чи можна перевірити якість критичного мислення?» – найскладніша. Звернемось до програми вступних випробувань з загальних навчальних правничих компетентностей. В цій програмі критичне, аналітичне та логічне мислення виступають різними компетентностями [3], що одразу визиває здивування та запитання: чи не відноситься аналітична частина мислення до критичного, чи не є логічне мислення складовою критичного мислення, в решті решт, аналіз є частиною логічного мислення. Більш того, в концептуально-поняттєвому блоці, що відноситься до перевірки критичного мислення, містяться поняття семіотичні, літературознавчі, логічні, риторичні, лінгвістичні, поняття теорії аргументації. Окремо, в концептуально-поняттєвому блоці аналітичного мислення містяться вимоги володіти логічними поняттями та вміннями, а в блоці з логічного мислення містяться вимоги володіти логічною частиною теорії аргументації. Цей загальний переказ тем, понять, що відносяться до різних, на погляд укладачів, правничих компетентностей демонструє нерозуміння сутності критичного мислення, його складових. Такий перелік тем містить логічні помилки. На жаль, деякі сучасні вітчизняні посібники з розвитку критичного мислення також визивають зауваження саме за параметром недотримання вимог критичного мислення, порушення логічних правил тощо. У ґрунтовній статті С. Терно, присвяченій статтям та методичним розробкам з розвитку критичного мислення, зазначається численні порушення основ логічного мислення відповідній літературі [4]. На наш погляд, якість критичного мислення перевірити можна, але рівень тих, хто перевіряє, має бути високим.

Основним висновком з наших міркувань є те, що сучасний суспільний запит на необхідність введення дисципліни критичного мислення насправді говорить про брак знань та вмінь, які напрацьовуються при вивченні дисциплін філософсько-логічного циклу.

Список використаної літератури:

1. Defining Critical Thinking // The Foundation for Critical Thinking . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.org/pages/defining-critical-thinking/766>
2. Ивунина Е. Е. О различных подходах к понятию «критическое мышление» / Е.Е. Ивунина // Молодой ученый. – 2009. – № 11. – С. 170–174. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/11/816/>

3. Програма вступних випробувань на навчання для здобуття ступеня магістра. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://document.ua/shodo-provedennja-u-2016-roci-jak-eksperimentu-vstupnih-vipr-doc276122.html>.
4. Терно С. Світ критичного мислення: образ та мімікрія / С. Терно // Історія в сучасній школі. — 2012. — № 7-8. — С. 27–39.

НИКИТЧЕНКО ОЛЕНА ЕДУАРДІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри філософії, кандидат філософських наук

ВЕЛЬТИЗАЦІЯ ЯК КОНВЕРГЕНТНИЙ ПРОЦЕС СУЧАСНОГО РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ (ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Задля розуміння масштабу необхідних юридичних зусиль щодо формування правових та інституційних механізмів забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції звернемося до аналізу процесів, які відбуваються у сучасному духовному світі європейської спільноти, до якої залучене українське суспільство, та які потребують філософського тлумачення і юридичного супроводження, зокрема «вельтизація».

Термін «вельтизація» (від нім. *die Welt* — світ) вперше було запропоновано широкому загалу релігієзнавців у 2002 року з таким змістом: «...конвергентний процес релігійного життя другої половини ХХ століття, який характеризує прагнення представників різних релігій до створення всесвітньої організації, яка б об'єднала всі релігійні традиції на ґрунті подолання історично існуючої відчуженості» [1, с. 44].

«Конвергентними процесами» у сучасному розумінні цього терміну можна визначати як ті, що притаманні більш ніж однієї релігії, так і ті, що свідчать про тенденції зближення соціальних, доктринальних і організаційних позицій між двома, чи багатьма релігіями.

В умовах сучасного акселераційного суспільного розвитку у світі, що глобалізується, набуває чинності і такий процес що, хоч і мав коріння ще у сиву давнину і перетинається з усіма іншими конвергентними процесами сучасного релігійного життя, однак ж й досі не набув термінологічної ясності — а саме: бажання, прагнення, потяг вірних різних релігійних деномінацій, духовних практик та віруючих за межами релігійних напрямків і деяких не віруючих, до поєднання в якусь одну організацію переважно релігійну, чи таку, до лав якої мали б змогу приєднатись усі бажаючі, незалежно від їх ставлення до релігії взагалі, чи до членства у будь-якій конкретній релігійній традиції, чи новітніх релігійних утворень.

Мабуть найбільш значущим проектом, який мав навести лад на шляху до всесвітнього об'єднання усіх людей в одній вірі був (а може